

Deres ref.: 22/3650

Oslo, 19. desember 2022

**HØRINGSUTTALELSE FRA RETTSPOLITISK FORENING
– STYRKING AV FORBRUKERES RETT TIL Å BETALE MED
KONTANTER VED ENDRINGER I FINANSAVTALELOVENS REGLER
OM BETALINGSOPPGJØR**

1. Innledning

Rettspolitisk forening (Rpf) er en uavhengig forening bestående av jurister, studenter i juridiske fag og andre interesserte. Rettspolitisk forening arbeider blant annet for å forsvare rettsstatlige verdier og for å bedre den rettslige situasjonen til sosialt vanskeligstilte grupper.

Vi ønsker med dette å knytte noen bemerkninger til Justis- og beredskapsdepartementets høring om tilleggfordeler ved kredittopptak.

2. Praktiske konsekvenser av forslaget

Departementet har etterlyst innspill om mulige praktiske konsekvenser av forslaget. Særlig to negative konsekvenser bør nevnes.

For det første vil økt kontantbetalingsadgang medføre at det blir lettere å hvitvaske penger. Det er vanskelig med konkret estimat på eventuelt økt omfang av hvitvasking, men det er hvert fall verdt å ta i betraktning før ny lovbestemmelse settes i kraft.

For det andre vil økt kontantbetalingsadgang medføre at forretningslokaler blir mer utsatt for tyveri og underslag. Ettersom risikoen for dette i stor grad vil kunne avbøtes ved gode forsikringer, så er nok dette av mindre betydning. Likevel er det grunn til å påpeke at dette vil avhenge av hvilken sum departementet bestemmer seg for å sette som grense for hva den næringsdrivende plikter å motta. Desto høyere grensen settes; desto større grunn er det å være bevisst på tyveri og underslag. Grensen kan vel uansett ikke settes høyere enn 40 000 kroner, jf. beløpsgrensen for kontantvederlag i hvitvaskingsloven § 5 (1).

3. Om departementets forslag om forskriftshjemmel med egne regler for kollektivtransporttjenester med buss og bane

Departementet har bedt om innspill vedrørende en slik forskriftshjemmel.

Foreningen er enig i at det kan være grunn til å forskriftsfeste unntak fra kontantbetalingsretten ved kollektiv transport, men mener at forutsetningen for dette er nødt til å være at det finnes betalingsmulighet for transportkunde like i nærheten. I mer rurale strøk vil betalingsmuligheter ofte være få, og foreningen mener derfor at alle som bruker kollektiv transport i slike tilfeller skal ha kontantbetalingsrett. Dette har gode grunner for seg, ettersom de som bare har mulighet til å betale kontant kan være nødt til å rekke daglige gjøremål, og i slike tilfeller er det nødvendig med en viss fleksibilitet.

4. Om departementets forslag om kontantbetalingsrett for tjenester som vanligvis betales på grunnlag av faktura.

Departementet spør om en kontantbetalingsrett eventuelt må avgrenses mot disse tilfellene, og de mest relevante tilfellene for dette er typisk strøm og husleie-fakturaer.

Foreningen finner at departementets forslag om å ha en sikkerhetsventil i bestemmelsen for de som faktisk ikke har mulighet til å betale elektronisk (f.eks. grunnet mer perifere funksjonsnedsettelse) framstår som en hensiktsmessig løsning på problemet. Dette er nok nødvendig for at fremtidig praksis skal være i tråd med bl.a. likestillings- og diskrimineringsloven.

5. Om hvorfor kontantbetalingsadgangen er essensiell for enkelte vanskeligstilte grupper og personer med funksjonsnedsettelse

Norsk forbund for utviklingshemmede peker i sitt høringssvar på situasjonen der deres medlemmer ikke får utstedt bankkort fordi de ikke kan betjene det eller trykke kode selv. Tilsvarende peker likestillings- og diskrimineringsombudet på i sitt høringssvar om at de erfarer at *«mange forbrukere ikke har en digital bank eller bankID på grunn av sin alder, etnisitet og funksjonsnedsettelse»*.

Som NFU påpeker kan riktignok vergen få et bankkort tilknyttet den funksjonshemmedes konto, men ettersom vergen ikke alltid er med den funksjonshemmede, så ville det medføre en betydelig frihet for funksjonshemmede dersom de visste at de alltid har mulighet for kontant betaling. Samme frihetsbetraktninger gjør seg gjeldende for de funksjonshemmede som ikke får innvilget eID, og som da opplever digitalt utenforskap ved netthandel. Disse bør ha mulighet for kontant betaling.

Likestillings- og diskrimineringsombudet påpeker at *«uten mulighet for digital betaling for varer og tjenester, skapes det et utenforskap og barrierer for disse gruppene i samfunnet»*. Som ombudet påpeker så er dette særlig aktuelt for de som ikke klarer å legitimere seg tilstrekkelig for tilgang på grunnleggende banktjenester (ombudet klaget DNB inn denne praksisen som diskriminerende, noe diskrimineringsnemnda i var enig i, jf. sak 2022/753). Foreningen støtter ombudet sitt syn, og vil særlig peke på at papirløse asylsøkere samt personer med lovlig

opphold uten klarlagt identitet, ikke får brukt banktjenester i Norge. Det er viktig å verne disse gruppene.

Senior Norge peker i sitt høringssvar på at lege- og tannlegetjenester også bør uttrykkelig nevnes blant slike tjenester som skal omfattes av plikten til å tilby kontant betaling, og at disse kontorene ofte ikke tilbyr kontant betaling. Foreningen er enige i dette, ettersom det ofte er helsemessige grunner (eksempelvis gryende demens eller psykiske lidelser), som er årsaken til at noen ikke klarer eller sliter med digital betaling.

Retten til kontant betaling har sin støtte i CRPD (FNs konvensjon for mennesker med nedsatt funksjonsevne) art. 9 punkt 2 som fastslår at mennesker med nedsatt funksjonsevne har lik tilgang på tjenester, og artikkel 2 om at personer med funksjonsevne ikke skal fratras den rettslige handleevnen sin.

6. Om hvorfor kontantbetalingsadgangen er essensiell ved krig og andre nasjonale kriser.

Ved krig og nasjonale kriser vil digitale betalingsløsninger ikke alltid være tilgjengelig. Det er av nasjonal interesse at en slik situasjon ikke stanser omsetningslivet fullstendig, og det vil være mindre risiko for dette dersom samfunnet allerede er organisert slik at alle næringsdrivende med fast forretningslokale har mulighet til å ta imot kontant betaling.

Dersom dette ikke er tilfelle, så kan det eksempelvis tenkes krisesituasjoner for bedriftene ved salg av mat eller annet nødvendig utstyr. I Europa trenger vi ikke se lenger enn til krigen i Ukraina som et eksempel på at adgangen til kontant betaling er essensiell.

Foreningen støtter derfor disse betraktningene i NFU sitt høringssvar.

7. Sammenfatning

Selv om forslaget til ny § 2-1 kan medføre økt ransrisiko og økt fare for hvitvasking av penger, noe som kan tale mot en mer omfattende rett til kontant betaling – så veier hensynene til de vanskeligstilte gruppene som trenger denne adgangen tyngre.

Foreningen støtter derfor departementets forslag med overnevnte presiseringer.

Eventuelle spørsmål kan rettes til styret i foreninga på e-post styret2@rpf.no.

Med vennlig hilsen,

Victor Håland, Anastasia Valland, og Veronica Filtvedt-Angell
Rettspolitisk forening